

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Кремена Божидарова Раянова – доцент по Международно публично право

в Юридическия факултет на Русенския университет „Ангел Кънчев“
на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“ по

Професионално направление 9.1 Национална сигурност

Област на висшето образование 9. Сигурност и отбрана

Докторска програма „Организационна сигурност“

Тема: Оптимизиране на модел на организационно взаимодействие в
процеса на противодействие на данъчните престъпления

Автор: Яна Миткова Николова

Научен ръководител: проф. дн Николай Проданов

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № РД-16-037 от 25.03.2022 г. на Ректора на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема " Оптимизиране на модел на организационно взаимодействие в процеса на противодействие на данъчните престъпления" за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по:

област на висше образование 9. Сигурност и отбрана
професионално направление, 9.1 Национална сигурност
докторска програма „Организационна сигурност“

Автор на дисертационния труд е Яна Миткова Николова – докторант в задочна форма.

1. Актуалност на тематиката произтича от необходимостта от оптимизиране на модела на организационно взаимодействие в процеса на противодействие на данъчните престъпления, който не е изследван до този момент от българската наука нито в сферата на правните дисциплини, нито в

проблема произтича и от динамиката на обществено – историческите процеси. В последните десетилетия се засилиха заплахите от различно естество за националната сигурност на страната ни. Сред тях особено място заемат престъпленията срещу фиска, тъй като сферите на обществения живот се нуждаят от финансово осигуряване за нормалното си функциониране. Отклоняването на всеки данъчен приход от постъпването му в държавния бюджет е деяние, което пряко влече административнонаказателна или наказателна отговорност спрямо дееца, а косвено засяга системата на националната сигурност.

В отделни трудове из областта на наказателното право е анализирана правната същност на престъпленията против данъчната система, но детайлно изследване на взаимодействието между основните компетентни органи, чрез доказване на престъпна дейност, инкриминирана по текстовете от НК, свързани с данъчните престъпления, не е извършвано.

Предмет на изследването е оптимизирането на модел на организационно взаимодействие в процеса на противодействие на данъчните престъпления.

Обект на изследването са: правната природа на данъчните престъпления; процесуалните методи за тяхното доказване, с оглед възможностите на контролните и правоохранителните органи да разкрият данъчни престъпления и да набавят годен доказателствен материал; заплахата, която съставляват за националната сигурност този вид престъпления; организационната структура в исторически план и в настоящето и взаимодействието между НАП, МВР и прокуратурата при противодействието и на база анализ на изложеното – изграждане на оптимизиран модел на взаимодействие.

Цел на представената разработка е определянето на слабостите в модела на организационно взаимодействие в процеса на противодействие на данъчните престъпления и неговото оптимизиране.

Методологичната основа на изследването се основава на комплексния и системния подход. Методите, които се използват са наблюдение, сравнение, проучване, анализ и синтез, аналогия, индукция и дедукция, проучване на документи, функционално – структурен анализ, сравнителен и стратегически анализ. Избраната методика на изследване позволява да се постигне поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд, а именно да се анализират спецификите на данъчната престъпност и необходимия инструментариум за

противодействието им; да се изведат организационните слабости в трите основни структури, натоварени с противодействие на този вид престъпност – НАП, МВР и ПРБ и рефлектирането на тези слабости върху взаимодействието, наречено в изследването „паяжина на противодействието“; да се предложи оптимизиран модел на взаимодействие в системата на противодействие, като се обоснове неговата ефективност.

По своята структура, работата се състои от увод, три глави с изводи към всяка от тях, заключение, списък на приносите в дисертацията, списък на използваните съкращения, списък на публикациите, списък на източниците - 156 заглавия и 20 нормативни и други документи.

В глава първа ДАНЪЧНИТЕ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ В КОНТЕКСТА НА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ се разглеждат теоретични аспекти на данъчните престъпления като елемент от националната сигурност и се анализира се обекта противодействие, за да бъде оптимизиран целево моделът на организационно взаимодействие.

Разглеждат историческото развитие, общата характеристика на данъчните престъпления и е осъществен сравнителноправен анализ, тъй като това съответства на целта на дисертацията и работната хипотеза. Обсъдени са двете становища в доктрината – това, което разграничава терминологично понятията „данъчни престъпления“ и „престъпления против данъчната система“ и другото, което ги третира като синоними, като дисертантът е застъпил теорията, която слага знак за равенство между двете.

Проследено е възникването и развитието на термина „национална сигурност“, както и еволюцията на политиките в тази насока в Република България (Концепцията, Стратегията). Обследвана е връзката между сигурността и данъчната престъпност. Последната е разгледана като подсистема на икономическата сигурност в системата на националната сигурност. Отредено е място на факторите, влияещи върху нивата на данъчната престъпност. Изведено е, че данъчните престъпления се превръщат в проблем от материята на националната сигурност с елемент от обективната им страна – щетата. този параграф е отделено място на явление, което в съвременната наука е малко проучвано – офшорните зони. Използването на офшорни зони за извършване на противоправните деяния е метод, който затруднява разследването на данъчните престъпления и следва да бъде анализиран и взет под внимание при оптимизиране на модела на взаимодействие. Разгледана е същността на офшорните зони, световният опит при проследяване на подозрителни финансови операции.

Коментирани са допускани в практиката грешки, както и практиката на ВКС. Развити са различни следствени ситуации. Дефинирани са практическите проблеми при доказване на данъчните престъпления (свързани с механизма на разследваните деяния, организационни, законодателни и такива на съдебната практика). Познаването на спецификите при доказване на данъчните престъпления е необходима предпоставка при решаване на задачата за оптимизиране на модела на организационно взаимодействие при противодействието им.

В глава втора СТРУКТУРА НА ОРГАНИЗАЦИИТЕ В СИСТЕМАТА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ДАНЪЧНАТА ПРЕСТЪПНОСТ се разглеждат теоретични аспекти на организациите. Проследява се структурата на организациите – Национална агенция за приходите, Министерство на вътрешните работи и Прокуратурата на Република България в исторически план и в настоящето. Акцентирано е на тези части от структурите, които имат отношение към работния процес по разкриване и доказване на данъчните престъпления. Дисертантът защитава тезата, че преди да бъде оптимизиран моделът на взаимодействие е необходимо структурно оптимизиране.

Във връзка с решаване на задачите в дисертационния труд е отредено място на проблема за държавната администрация в организационен аспект. Според сферата на упражняваните властнически правомощия държавната администрация може да бъде разделена на обща и специализирана. Общата държавна администрация включва администрациите на централните органи на изпълнителната власт и администрациите на териториалните органи на изпълнителната власт. Специализираната администрация включва данъчната администрация, военната администрация, полицейската администрация, митническата администрация и други специализирани администрации на изпълнителната власт.

Извършен е обстоен исторически преглед на организационната структура на всяка една от трите служби, взаимодействащи си при неутрализирането на данъчните престъпления. Направено е изследване на организационните структури в днешно време. Обоснована е тезата, че за целите на вникване в модела на организационно взаимодействие, той трябва да бъде разгледан в два аспекта – статичен и динамичен. В настоящия дисертационен труд то е разгледано под ракурса на процеса на доказване на данъчните престъпления. Механизмът на взаимодействие обаче не може да бъде изяснен в пълнота, ако не се предложи обзор на цялостната структура на всяка една от трите системи, а не само на звената, ангажирани с разкриване и разследване на данъчни престъпления, защото поведението на

всяка една отделна част е обусловено от строежа и взаимовръзките в цялото. По пътя на разкриване на закономерностите е наложително да се проследи и историческото движение на изследваните структури в по-новото време.

В глава трета ОРГАНИЗАЦИОННО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ НАП, МВР И ПРБ В ПРОЦЕСА НА ДОКАЗВАНЕ НА ДАНЪЧНИТЕ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ се изследва същинското взаимодействие при противодействието на данъчните престъпления между трите институции, обект на изследването. Изследва се взаимодействието в чуждите правни системи. Предлага се оптимизиран модел на организационно взаимодействие между НАП, МВР и ПРБ в процеса на противодействие на данъчните престъпления, който включва оптимизиран модел на структурите и модел на взаимодействие между новите структури.

В специализираната българска и чужда литература понятието „взаимодействие“ не е достатъчно изяснено, съществуват множество гледни точки. Като най-релевантно за целите на настоящото изследване, авторът приема следното определение, според което е прието, че „взаимодействието следва да се разбира като активно, делово сътрудничество между два или повече органа, чиито интереси (цели) са общи или почти съвпадат, така както съвпадат техните действия по цел, време и място на изпълнение на конкретните задачи“. Основният въпрос на настоящата научна разработка е взаимодействието, механизмите на сътрудничество между три държавни институции в името на обща цел – доказване на разкритите данъчни престъпления. Това взаимодействие има две, взаимопрониक्ващи се измерения – нормативната рамка, определяща функциите, правомощията, правата и задълженията им и осъществяването на това взаимодействие на практика, чрез приложение на принципите на организационното взаимодействие. При анализ на взаимодействието между трите организационни структури в този параграф дисертантът въвежда следния конфигуратор, който нарича „паяжина на противодействието“. Образно са представени органите, ангажирани с противодействието на данъчните престъпления, които трябва да изплетат паяжина, в която да неутрализират извършителите на деянията и да представят събраните доказателства пред съдебните органи. Според българския наказателен процес, делата за извършени престъпления против данъчната система са подсъдни на окръжните и специализирания наказателни съдилища. В този смисъл конфигураторът от фиг. 8 можем да наречем „паяжина на противодействието“.

В глава трета от дисертацията е представен и Оптимизиран модел на организационно взаимодействие между НАП, МВР и ПРБ в процеса на

противодействие на данъчните престъпления. Отбелязано е, че към промяна в структурата на институции като МВР, НАП и Прокуратурата, които са част от държавния апарат, следва да се подхожда много внимателно и задълбочено. Същевременно е направен извод, че взаимодействието между организациите се обуславя от вътрешните им структури, което обуславя тяхната реорганизация при промяна модела на взаимодействие. И тъй като крайна цел на съжденията на дисертанта е оптимизиран модел на взаимодействие, то на база всичко изложено до момента, трябва да се очертаят тези слабости в структурите, които пречат ефективното взаимодействие. Следваща стъпка е внимателно пристъпване към тяхната промяна със съзнанието, че радикални реформи, отричащи постигнатото до момента, никога не са добро за системата. При моделиране на оптимизирания модел, както на структурите, така и крайния – на взаимодействието са взети предвид направените изводи при решаване на научноизследователската задача в края на всеки параграф от дисертационния труд.

При изграждане на модела на разследване на данъчни престъпления, отправна точка е съждението, че системата на данъчното право, която съставлява съдържанието на бланкетната наказателноправна разпоредба, изисква изключителна специализация на професионалистите, занимаващи се с тази материя в наказателноправен контекст. С това твърдение корелира и изводът, дефиниран в глава трета, параграф първи, т.4 от настоящия труд, който е формулиран по следния начин: престъпленията срещу данъчната система се отличават с фактическа и правна сложност, затова по-усложнените от тях се разследват от специализирани структурни звена в различните държави.

Подчертани са приносните моменти, които отговарят на постигнатото от докторанта Яна Николова в дисертационния труд.

НАУЧНИ ПРИНОСИ

1. Анализ на връзката между проявленията на данъчните престъпления, като резултат от тяхната правна характеристика, процесът по доказването им и сигурността.

2. Обследване на проблема за организационната структура и сигурност в конкретиката на организационните модели на органите, ангажирани в противодействието на данъчните престъпления, за всеки един по отделно – Националната агенция за приходите, Министерство на вътрешните работи и Прокуратурата на Република България.

3. Въвеждане на понятието „паяжина на противодействието“ в контекста на проблема за противодействие на данъчните престъпления.

НАУЧНО – ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

1. Предложение за нов структурен модел на всяка една от организациите - Националната агенция за приходите, Министерство на вътрешните работи и Прокуратурата на Република България, изграден на база теоретико – практически анализ факторите, имащи значение при противодействие на данъчните престъпления.

2. Предложение за оптимизиран модел на организационно взаимодействие между Националната агенция за приходите, Министерство на вътрешните работи и Прокуратурата на Република България при противодействие на данъчните престъпления, конструиран върху теоретичните постановки за правна характеристика на данъчните престъпления, специфики в процеса на доказването им и предложените нови организационни модели на взаимодействащите си структури.

Авторефератът към дисертационния труд по обем и съдържание е съобразен с изискванията и отразява най-същественото в дисертационния труд.

Приложените публикации, пет на брой, са свързани със съдържанието и тематиката на разработения дисертационен труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантът: Яна Николова притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по докторската програма „**Организационна сигурност**“ като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната**

и научна степен „доктор“ на: Яна Миткова Николова по област на
висше образование 9. Сигурност и отбрана, професионално направление,
Професионално направление 9.1 Национална сигурност, докторска
програма „Организационна сигурност“

Изготвил рецензията:

доц. д-р Кремена Раянова